

АГРАРНО ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И БИЗНЕС

Димитър Греков

Ректор на Аграрния университет - Пловдив

E-mail: rector@au-plovdiv.bg; grekov@au-plovdiv.bg

С благоприятните си климатични и почвени условия през своето вековно съществуване България винаги е била привлекателен център за развитие на скотовъдство и растениевъдство. Природните условия формирали българина като отличен земеделец, независимо каква е била общественно-политическата и икономическата система. Той градил с часове, с дни и с години своя опит, адаптирал го към типичните условия на своя регион и го предавал от баща на син и внук. Така се създали вековните исторически традиции на земеделска България. Тези традиции се крепят на **любовта на българина към земята, която го храни**, като основна възможност за препитание и като добра възможност за по-добър живот, а оттам - и за по-добро настояще и бъдеще. Заради тези благоприятни почвено-климатични условия и способността на българина да обработва добре земята, са водени войни за запазване на съществуващи и за завоюване на бъдещи обработваеми и необработваеми земи. През периода 17-20 век българите са били едни от най-добрите градинари в Европа.

Преди повече от 100 години се слага началото на аграрната наука и образование в България, като се създават демонстративни полета в Садово, Враца и Образцов чифлик. Издават се първите учебни пособия по земеделие. Първите учители са се обучавали във Франция и в Германия. Много скоро след Първата световна война България започва да чувства нужда от висши кадри в земеделието. Така още през 1921 г. с помощта на Рокфелеровата фондация **в София е открито първото висше училище за агрономи**.

Нарастващият интерес на хората към земеделското производство след смяната на общественно-икономическата система през 1944 г. налага откриването през 1945 г. на Агрономо-лесовъден факултет в Пловдив, който през 1950 г. прераства в самостоятелен **Висш институт по агрономство**, а по-късно, през 1976 г., се открива и по зооинженерство в Стара Загора. Създадени са множество изпитателни станции в различни региони на страната към Селскостопанската академия, а също така и средни професионални училища. Всички те издигат престижа на земеделския труженник. Повишава се производителността на труда, създават се нови форми

на стопанисване на земята. Наред с това в България започва да се развива и тежката индустрия. В отделни периоди на 60-те и 70-те години България изнася 40-60% от някои селскостопански продукти. Създават се нови и се съхраняват типични местни сортове и породи животни.

След промените през 1989 г. се изменя начинът на стопанисване на земята. Възражда се любовта на българина към нея, но се забавя навлизането на новостите в земеделското производство. Земята се раздробява на дребни парцели, което възпрепятства използването на модерна техника и високи технологии.

От 2007 г. **България е в голямото европейско аграрно семейство**. Това дава нови големи възможности за развитие на страната. В същото време се повишават изискванията към българския земеделски производител. Дава се възможност фермерът сам да решава колко земя ще обработва, какво ще сее, с кого и как ще се сдружава, на кого и къде ще продава продукцията си. Това е една дълбоко обмислена философия на производителя на селскостопанска продукция.

В същото време в производството навлязоха хора без всякакъв опит, водени единствено от любовта към земята и считайки земеделската работа за свое хоби. Това усложни и върна години назад производството на селскостопански храни, което налага с още по-голяма сила **необходимостта от висококвалифицирани изпълнителски и ръководни кадри**.

Същевременно се „пропуска“ и системата на обучение на тези кадри. Въпреки промяната на наименованието на селскостопанските техникуми в професионални гимназии и намаляването на броя им, това не доведе до повишаване на качеството на обучението. В повечето сродни училища липсват необходимите машини за обучение на механизатори. Машините са от 60-те и 70-те години на миналия век и главно от времето на бившия СССР. Така завършващите средно професионално образование **не са подготвени за практиката**. Много от средните училища предпочитат да развиват други направления, които не изискват големи капиталовложения в нова техника и в нови технологии.

Подобно е състоянието и на висшите специалисти. **Висши училища, които нямат дори един специалист, се опитаха и се опитват да развият аграрни направления.** Такива са например Бургаският свободен университет, Техническият университет във Варна, Шуменският университет и др. Не мисля обаче, че вината е в ръководствата на тези университети, защото всеки има право да търси начин на съществуване. **Липсва държавническо мислене и поведение в Националната агенция за оценяване и акредитация.** Тя узаконява тези образователни аграрни структури, водена от мнението на хора с криворазбрано земляческо чувство. Откриването на висши училища едва ли не във всеки окръжен град води до обезценяване на българското висше образование, а оттам – до неквалифицирани специалисти и до неефективно аграрно производство. Затова през 2008 г. един крупен зърнопроизводител от Централна Северна България съвсем сериозно заяви, че „ще внася“ агрономи от Холандия. На България са необходими малко университети с утвърдени традиции, с известни учени и с добро финансиране.

Процесът на обучение на земеделските кадри е общ и в него трябва да участват както средните и висшите училища, така и бизнесът. През последните 20 години аграрният бизнес се обръща към училищата и университетите само за да получава кадри. Убеден съм, че в този процес училища, университети, бизнес и наука са свързани в единно цяло. Колкото по-бързо свържем всяко едно звено към другото в трайна верига, толкова по-бързо ще тръгнем напред. **Бизнесът трябва да навлезе в училищата и в университетите.** Успешен опит е създаването на настоятелства в тях. От друга страна, държавата следва да признава разходите, направени от бизнеса при дарителство за училища и университети под формата на стипендии, учебни пособия, инвентар, селскостопански машини и техника, изплащане на учебни практики и стажове.

Държавата със своите специализирани министерства и агенции би следвало наложително да изработи правила за обучение на своите специалисти на определени, минимум тригодишни периоди. Не може без специализирана подготовка да се произведат семена и посадъчен материал. Не може без специализирана подготовка да се управляват хиляди декари земеделска земя и фермерът да е доволен само от получаването на субсидии. Тук въпросът вече надхвърля личната печалба или личната загуба, **това е проблем на устойчивото развитие на селското стопанство**, на правилното използване на пестицидите и не на последно място на опазване здравето на българите.

Едно от големите предизвикателства за съвременното земеделско производство е включването на науката в производството. **Нито един важен въпрос не може да се реши без участието на науката.** Би трябвало всяка по-голяма фирма да има създадена връзка с научна институция, която да подпомага производствената ѝ дейност. Тази взаимовръзка трябва да започва от планирането на дейността на фирмата до реализирането на продукцията и насочването на паричните потоци в дълготрайни материални активи.

Имайки предвид благоприятните почвено-климатични условия, традициите и любовта на българина към земята и земеделското производство, България е изправена пред предизвикателството **да бъде аграрна страна.** За да се развива успешно в тази посока, тя трябва да има правилна аграрна политика, силно и актуализирано средно и висше образование и наука и преуспяващ бизнес. Това са основите за просперитета на днешна и утрешна Европейска България.

Живеем във времена на глобална финансова криза. Стара максима гласи, че една **добра възможност са инвестициите в аграрното производство, науката и образованието.**